

Становище

За дисертационния труд за придобиване на образователната и научна степен “доктор” в ПН 3.1. Социология, антропология и науки за културата
Миграция от град към село: етноложко изследване по примери от България, Словакия и Белгия

Авторка: Петя Димитрова

Научен ръководител: доц. д-р Илия Илиев

Предложеният за защита дисертационен труд е посветен на актуално и интригуващо, макар скромно по мащаби явление – миграцията от градове към села в търсене на алтернатива на живота в градовете, известна като “лайфстайл миграция”. Въпреки скромните си мащаби, този феномен привлича както медийно внимание, така и интерес от страна на изследователи. С огромно удовлетворение заявявам още в началото, че Петя Димитрова се намесва компетентно и авторитетно в това поле, чрез сериозните си теренни изследвания и чрез амбициозното сравнение на три случая в три различни страни.

Намирам за особено удачно избран подхода на дисертантката, който визираще миграцията не като еднократен акт, а като “съвкупност от избори на индивида, обуславящи това движение” (с. 6) в съзвучие с други съвременни изследователски тенденции, които разглеждат миграцията като състояние, а не акт на движение, означавайки това състояние с новия термин *migrancy*. В случая изборът е оправдан от обстоятелството, че въпросното движение е неделимо от други избори, като реализация на Аз-а, целенасоченото изграждане на идентичност, отговорното отношение към природата и потреблението и пр.

Целите и задачите на дисертационното изследване са ясно формулирани в съответствие с комплексния характер на разглежданото явление и с амбициозната компаративна програма на авторката. Използван е комплекс от релевантни методи, които взаимно се допълват и обогатяват. Изборът на трите места за теренно изследване е уместно защитен. Сравнителната перспектива е особено ценна в това отношение, още повече, че авторката си дава ясна сметка

за ограниченията на сравнението. Изследователските въпроси открояват както мотивите на преселването, така и последиците от него, през погледа на изследователката и на самите преселници. Много добро впечатление прави рефлексивността по отношение на авторската дистанция от изследваните общности, в частност тази в Желен.

Като достойнство на работата бих желала да изтъкна конструирането на предмета на изследване посредством съчетаване на няколко концептуални ъгъла, които взаимно се допълват, за да уловят сложността и многопластовостта на изследваното явление. Авторката посяга към теории за идентичност, автентичност и индивидуализъм, от една страна, и теории на съвременното потребление и отказа от него, респ. неговото ограничаване (или т.нар. дауншифтинг). Полученият теоретичен конструкт е допълнен с още едно измерение, директно засягащо темата на дисертационното изследване, а именно миграцията от градска в селска среда. Добро впечатление правят честите отнасяния на разглежданите концепции със собствения проект на дисертантката. Така тя успешно преодолява известната самоцелност на подобни “теоретични” раздели, характерна за дисертационния жанр. Същевременно изложението в тази първа глава страда от известна репетитивност: авторката демонстрира познаване на няколко тематични полета, но не винаги успява да отиде отвъд напластяването на концепции към техния синтез от гледна точка на своето изследване. Като особено постижение в тази първа глава бих искала да открия деконструирането на “селската идилия” и като начин за самоидеологизиране/ самомитологизиране, и като пазарна ниша.

Втората глава последователно разглежда предпоставките за миграция, живота на преселниците в новата им среда и отношението на местните хора към тях. Въпреки че добре структурират изложението, седемте предпоставки за миграция от градска в селска среда, според които се сравняват практиките на мигрантите в трите места, не са добре обосновани: някои от тях (като потреблението, търсенето на автентичност, потребността от промяна в стила на живот) очевидно следват от предходното изложение; други обаче

(инфраструктура, трудова дейност, отглеждане на деца) са постулирани и не е ясно как са избрани. Надявам се дисертантката да защити този избор.

Независимо от това тази втора глава определено има приносен характер. Приятно съм изненадана от способността на младата изследователка да организира материала от трите си терена като го подчини на определените общи теми и открие сходства и различия, понякога твърде фини. Емпиричната плътност на изложението е достойна за отбелязване. Като особено добро интерпретативно постижение откроявам разсъжденията за създаването (или не) на общност, трудностите, динамиките и провалите в това отношение. Авторката заключава, че мигрантите са заети със собствените си проекти, а не целят да се интегрират в селската общност (с. 149 и др.), че въвеждат елементи на градското в селската среда и така се отличават от местната общност. Неслучайно авторката ги квалифицира като “квази-общност”. Самото понятие за квази-общност, което дисертантката въвежда, за да опише наблюдаваните теренни реалии, говори за внимателна и задълбочена аналитична работа, отиваща отвъд декларациите на интервюираните. Друг ценен принос е изследването на отношенията с местните жители и очертаването на динамиките и напреженията в тях. То позволява на авторката да осъществи наистина плътно описание в смисъла на Гиърц, т.е. показващо гледните точки на всички социални актьори. Констатацията, че за местните идентичността на база локалност е ключова, а за преселниците това не е така, изглежда логична и добре обоснована.

Озаглавяването на трета глава “Примери...” е подвеждащо, тъй като формира у читателите очакване, че тя има илюстративен характер. Всъщност, плътното описание и разсъжденията на авторката върху няколкото представени казуса значително допринася за задълбочаване и прецизиране на изследването, за улавяне на немаловажни детайли, до които предходният сравнителен обзор не може да достигне. То прави възможно представянето на изследваното явление в неговата сложност и противоречивост. Много ценни са наблюденията на дисертантката върху амбивалентността на бизнес начинанията на преселниците и самоидеологизациите им в тази връзка, както и по отношение на живота в общност.

Много добро впечатление прави ясната и последователна структура на работата, добрият академичен стил, наличието на изводи в края на всяка глава. Авторката демонстрира както познаване на широк спектър от конкретни изследвания и теоретизации на ключовите понятия, така и умения за работа с различни по характер емпирични материали. В това отношение отбелязвам визуалните материали в дисертацията, чиято роля е не само илюстративна.

Приносите, формулирани в автореферата са реални и доказани.

Изброени са седем публикации на български и английски език, от които четири са свързани с темата на дисертацията.

В заключение си позволявам няколко въпроса и забележки:

1. В дисертацията се използват две понятия с близко значение: начин на живот и стил на живот. Първото, което е ключово за изследването и се среща по-често, е в заглавието на първа глава и на раздел 1.3.3. Второто е в заглавието на раздел 2.1.6. от втора глава, както и на няколко места в текста. Двете понятия не са изяснени във връзка едно с друго и не става ясно дали и в какво има разлика. Оставам с впечатление, че става дума за неуеднаквени преводи на lifestyle. Надявам се авторката да внесе яснота по този въпрос на защитата.
2. Освен теорията за pull-push факторите, на която дисертантката се позовава в I глава, от разделите за селската среда във II глава става ясно, че е приложима и теорията за миграционните мрежи, т.е. че мигрантите често следват свои близки или познати, които вече са се установили някъде в миграция. Дали и кои други миграционни теории биха били приложими към разглежданите казуси?
3. Към приносите, изброени в автореферата, бих добавила провеждането на систематично и дисциплинирано сравнение. То позволява на авторката да открие различни смисли и различни ценности зад сходната реторика на жителите в трите места. Например, по отношение на двата вида дауншифтинг – в кариерата/работата и в потреблението (Желен): как се разпределят в трите общности, има ли разлики и какво би било обяснението за това?

Горните забележки по никакъв начин не омаловажават приносния характер на дисертацията. Петя Димитрова е провела оригинално изследване, което съответства на всички изисквания за придобиване на образователната и научна степен “доктор”. Убедено ще гласувам за присъждане на образователната и научна степен “доктор” в ПН 3.1. Социология, антропология и науки за културата на Петя Валентинова Димитрова.

Декларирам, че нямам общи публикации с дисертантката, нито друг конфликт на интереси. Не установих наличие на плагиатство в дисертацията.

Проф. д-р Даниела Колева
Софийски университет
кат. История и теория на културата